

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בסוציולוגיה 2 יח"ל

קיץ תשע"ו, 2016, שאלון מס': 069281.

מרכיב ה-70%

הפתרון הוצע ע"י ערן לוי,

מורה למדעי החברה בבתי הספר של קידום

פרק ראשון

בפרק זה יש לענות על שאלה אחת בלבד

תשובה לשאלה 1:

לפי גישת האינטראקציה הסימבולית, החברה היא תוצר של אינטראקציות יום-יומיות בין הפרטים בחברה. אינטראקציות אלה מתבצעות בעזרת סמלים, כאשר הסמל העיקרי הוא השפה. התלמידים דנים בינם לבין עצמם ובינם לבין ההורים על הצורך לקיים נשף סיום. הדיון מתבצע באמצעות סמלים, כלומר באמצעות שפה. התלמידים אומרים מהי דעתם, ההורים אומרים מהי דעתם ואנשי החינוך אומרים את דעתם וכל אחד מהם נותן **פרשנות סמלית** אחרת למצב. התלמידים מפרשים את המצב בכך שרואים בנשף הזדמנות מיוחדת לחגוג עם חבריהם לפני הגיוס לצה"ל. אנשי החינוך, לעומתם, מפרשים אחרת את נשף הסיום. מבחינת אנשי החינוך, הנשף הוא ראווותני ומפואר ונוגד את ערך הענווה שעל בני אדם לאמץ. התלמידים מגיעים **להגדרת מצב** ומארגנים לעצמם את נשף הסיום. הגדרת מצב זו אינה משותפת, שכן, כאמור, אנשי החינוך מתנגדים לקיום הנשף.

- ניתן גם לנמק הסבר אחר שיהיה מבוסס על הבנייה חברתית.

תשובה לשאלה 2:

לפי **הגישה הפונקציונליסטית**, החברה היא כמו ייצור חי, המורכבת מכמה חלקים, כאשר לכל חלק תפקיד הכרחי וחשוב לשמירה על המשך קיומה של החברה. עפ"י המתואר בפתחה, הנשף ממלא **פונקציה** חשובה והיא- בילוי משותף עם כל החברים לפני הגיוס לצה"ל, אולם אנשי החינוך מראים שהנשף גורם ל**דיספונקציה**- הנשף הוא ראווותני ומפואר, דבר הנוגד את ערכי החינוך ואולי גם מדיר תלמידים שידם אינה משגת לשלם עבור ההשתתפות בנשף.

• ניתן גם לרשום תשובה שתהיה מבוססת על המושגים: פונקציות גלויות ופונקציות סמויות.

פרק שני

בפרק זה יש לענות על שתי שאלות בלבד

תשובה לשאלה 3:

סעיף א'

יש לציין את אחת מן המסקנות הבאות:

1. ככל שעולה מס' שנות הלימוד, כך ההכנסה לשעת עבודה עולה- שכיר שעובד עד 8 שעות לימוד משתכר ב-27.8 ₪ ברוטו לשעת עבודה במוצ'ע. לעומת זאת, שכיר בעל 16 שנות לימוד ויותר משתכר ב-77.5 ₪ ברוטו לשעת עבודה במוצ'ע. *ניתן להביא גם נתונים אחרים מהטבלה.
2. נשים משתכרות פחות מגברים- שכירה שלמדה 16 שנות לימוד ומעלה משתכרת ב-59.7 ₪ ברוטו לשעה בלבד לחודש בעוד שגבר בעל אותו מס' שנות לימוד משתכר ב-77.5 ₪ במוצ'ע ברוטו לשעת עבודה.

סעיף ב'

לדעתי, בטבלה מוצגת **בעייה חברתית**. בעייה חברתית היא מצב הנתפס כשלילי וכמאיים על הסדר החברתי. לפי הטבלה, נשים משתכרות פחות מגברים- שכירה שלמדה 16 שנות לימוד ומעלה משתכרת ב-59.7 ₪ ברוטו לשעה בלבד לחודש בעוד שגבר בעל אותו מס' שנות לימוד משתכר ב-77.5 ₪ במוצ'ע ברוטו לשעת עבודה. מפה משתמע אי שיוויון בין נשים לגברים- גברים באותה עבודה מרוויחים יותר מנשים.

תשובה לשאלה 4:

סעיף א'

אוניברסל תרבותי הוא רעיונות או דפוסים אחידים בכל התרבויות האנושיות. סמל הלב הוא אוניברסל תרבותי משום שהוא מסמל רגש ואהבה בכל התרבויות בעולם.

סעיף ב'

שפה לא מילולית היא תנועות גוף, שפת גוף, מחוות והתנהגויות בעלות משמעות בתרבות מסוימת. כדי להכיר תרבות חשוב להכיר גם את השפה הבלתי מילולית בנוסף לשפה המדוברת על מנת למנוע אירועים מביכים.

במאמר של אדוארד הול, "הלשון האילמת" באים לידי ביטוי שני אופנים מרכזיים של שפה לא מילולית (יש להסביר אחד מהבאים):

1. מושג הזמן - אדוארד הול ניתח את היחס השונה לזמן בשבט האינדיאני, שבט הסיוקס בהשוואה לתרבות האמריקאית - בשבט הסיוקס מושג הזמן לא קיים כלל, בני השבט לא מכירים את המושגים מוקדם ומאוחר ואין להם שעון. כאשר בני שבט הסיוקס יצרו קשר עם האדם הלבן, הם היו צריכים ללמוד את משמעות המושג זמן. מי שהיה אחראי על השבט קנה להם שעונים והם היו צריכים להשתמש בהם. הממונה הסביר לילידים כי האוטובוס יאסוף אותם בדיוק בשעה 8:42 לעיר הגדולה. לראשונה הם היו צריכים להסתגל למושג הזמן, משום שמשמעות הזמן מעתה ואיך היא שאם הם יאחרו לאוטובוס, אז הם יאחרו לעבודה ואם יאחרו לעבודה, אז הם יפוטרו. בתרבות האמריקאית, למושג הזמן יש משמעות רבה. זמן זה כסף וכדי לשרוד, צריך כסף. היחס השונה לזמן יכול לגרום לאי הבנות ולקונפליקטים בין תרבויות.

2. מושג המרחב - בתרבות הדרום אמריקאית מקובל שיהיה מרחק קטן בין הדוברים. לעומת זאת, בתרבות האמריקאית לא מעודדים מגע גופני ומקובל מרחק גדול יותר בין הדוברים. הול מסביר ומדגים גם שכאשר אדם יעלה לאוטובוס מלא, או ייכנס למעלית מלאה הוא ישתדל להימנע ממגע עם זרים ע"י "התכווצות", הוא ינסה ל"הצטמצם". גם חלוקת מרחב העבודה משתנה מתרבות לתרבות - בתרבות האמריקאית מקבלים עובד חדש לעבודה בחלוקה מחדש של מרחב העבודה. לכל עובד ראוי מרחב עבודה שווה פחות או יותר. לעומתם, הצרפתים יתנו לעובד פינה קטנה ושולחן קטן והעובדים הוותיקים נשארים עם אותו מרחב עבודה, גדול משל העובדים הצעירים.

תשובה לשאלה 5:

סעיף א'

צרכים אקספרסיביים הם צרכים הקשורים בטיפוח יחסים עם אחרים, על בסיס רגשי, הרגשת שייכות ולכידות עם בני אדם אחרים. לדוגמא: ההתנדבות גורמת לבני הנוער להרגיש שייכים.

צרכים אינסטרומנטליים הם צרכים כלכליים וארגוניים. הסתגלות לסביבה הפיסית לצורך השגת מטרה (מזון, דיור, מחסה). לדוגמא: ההתנדבות מסייעת לקהילה מבחינה ארגונית, בני נוער יכולים, למשל, בהתנדבות בני הנוער יכולים לספק ביגוד חם לקשישים בחורף.

- דוגמאות נוספות תתקבלנה.

סעיף ב'

יש לבחור באחת מהגישות הבאות:

- 1. הגישה המצבית** - גישה זו מזהה את המנהיג לפי המצב הפוליטי-כלכלי-חברתי ולא לפי התכונות שהוא נושא. המצב הפוליטי-כלכלי-חברתי הוא ההופך את האדם למנהיג. בפתיה שלפנינו, בני הנוער לומדים את המצב הכלכלי-חברתי תוך כדי ההתנדבות ויכולים להפוך בהמשך למנהיגים בזכות מעורבותם במצב הכלכלי-חברתי של הקילה.
 - 2. גישת התכונות** - גישה זו מזהה את המנהיג לפי תכונותיו. בפתיה שלפנינו, ההתנדבות מלמד את בני הנוער תכונות מנהיגותיות שמסייעות להפיכתו למנהיג.
- הסברים נוספים יתקבלו.

תשובה לשאלה 6:

סעיף א'

סוכן חיברות הוא הגורם בחברה המתווך בין היחיד לחברה ואחראי על תהליך החיברות של הפרט. לפי הפתיה, המשפחה היא סוכן חיברות משום שהיא דמות משמעותית עבור הפרט ואחראית לעיצוב זהותו הכוללת של הפרט. המשפחה מחברת את בניה לאורח חיים בריא ולכידות משפחתית.

סעיף ב'

יש להציג את שני המאפיינים הבאים ולהסביר אחד מהם מהפתיה:

- 1.** אינטראקציות חברתיות - בני המשפחה מקיימים ביניהם יחסי גומלין, מקיימים ארוחה משותפת ביחד.
- 2.** מבנה חברתי - הפרוייקט יוצר נורמה- בימי ג' כל בני המשפחה מתקבצים ביחד כדי לאכול ארוחת ערב.

פרק שלישי

בפרק זה יש לענות על שתי שאלות בלבד

תשובה לשאלה 7:

סעיף א'

יש לתאר שניים מהמאפיינים הבאים ולהדגים אחד מהם מהקטע:

- 1. צורות חדשות של משפחה - משפחות חד הוריות, משפחות חד מיניות** - היום בהודו אישה שחיה ללא גבר היא כבר דבר מובן מאליו.

2. ירידה בשיעור הילודה - במשפחה הפוסט מודרנית חלה ירידה בשיעור הילודה.

3. יחסי שיוויון שהחליפו יחסי סמכות

4. חתימה לאושר ולמימוש עצמי על חשבון המשפחה - האנשים בהודו, לדברי ד"ר שארמה, עסוקים יותר בקריירות שלהם ופחות במשפחה.

5. הפחתה ביציבות המשפחה - דבר הבא לידי ביטוי בעלייה בשיעור הגירושין - שיעור הגירושין של הזוגות הצעירים בקרב המעמד הבינוני-עירוני עלה.

6. היום המשפחה היא כבר לא ערך מרכזי כפי שהיה בעבר

סעיף ב'

לפי גישת הקונפליקט, החברה מחולקת לאלה שיש להם שליטה במשאבים חברתיים נדירים (כמו: כסף, כוח, יוקרה) ולאלה שאין שלהם שליטה במשאבים חברתיים אלה. נוצר אי שוויון. אי שוויון זה מביא בעקבותיו קונפליקט שמוביל לשינוי.

המשפחות הופכות את הנשים לרכוש המיני והכלכלי של הגברים. קיים אי שוויון בין נשים לגברים, כאשר הגברים מצפים שהנשים תמשכנה למלא את תפקידן המסורתי וכאשר הגברים רוצים לשמר את שלטונם בכך שהם אלה שיקבלו את ההחלטות בבית.

בין הגברים לנשים מתפתח קונפליקט הבא לידי ביטוי במאבק ובמשבר בזוגיות כאשר אישה מביעה את דעתה. כתוצאה ממאבק זה מתגרשים הזוגות וזאת מאחר שהגבר אינו מוותר על שלטונו ומנסה לשמר את עליונותו בכך שמתעקש לקבל את ההחלטות בעצמו ובכך שמעדיף שהאישה תמשיך למלא את תפקידיה המסורתיים גם אם הדבר בא לידי ביטוי על חשבון פיתוח הקריירה האישית שלה.

• ניתן להביא גם הסבר אחר שיבוסס על יחסי כוחות.

תשובה לשאלה 8:

סעיף א'

יש להסביר שניים מן המושגים הבאים ולהדגים אחד מהם מהקטע:

נורמה - הנחיית ביצוע הנגזרת מן הערכים השונים. לדוגמא: הנורמה שהאישה לא יכולה לקבל החלטות. *ישנן דוגמאות נוספות.

סטטוס - העמדה החברתית הנתפסת ע"י הפרט. לדוגמא: אישה, גבר, עובד היי-טק, יועצת נישואין.

תרבות חומרית - העצמים המוחשיים המרכיבים את התרבות. לדוגמא: מרכזי קניות, בתי קפה.

סעיף ב'

דפוס סמכות פטריאכלי הוא דפוס שמכות שבו שולט הגבר. דוגמא מהקטע: הגבר הוא השולט במשפחה היהודית והוא זה שמקבל את ההחלטות. את האישה הוא ממקם בתפקידיה המסורתיים. כאשר הנשים מנסות לערער את שלטונו של הגבר, חל משבר בזוגיות והדבר גורם לעלייה בשיעור הגירושין.

תשובה לשאלה 9:

סעיף א'

מאפיינים של חברה פוסט מודרנית (יש לתאר שני מאפיינים ולהדגים אחד מהקטע):

1. בחברה הפוסט מודרנית קיים שימוש בטכנולוגיה מפותחת ומתקדמת- בקטע יש תיאור של דיון באינטרנט סביב הנושא: "העצמה נשית כגורם לשיעור הגבוה של גירושים". השימוש באינטרנט הוא ביטוי לטכנולוגיה המתקדמת.
2. מעמד המשפחה הולך ויורד- הדבר בא לידי ביטוי בקטע בעלייה בשיעור הגירושין ובכך שההודים עסוקים יותר בקריירות שלהם מאשר במשפחה.

- תתקבלנה תשובות נוספות.

סעיף ב'

מעבר אקולוגי, לפי ברונפברנר, הוא שינוי המתרחש אצל הפרט ובסביבתו של הפרט. שינוי זה משפיע על עיצוב הזהות של הפרט. הסוג הראשון הוא מעברים פשוטים- מעברים שהפרט עובר בין סביבה אחת לאחרת. הסוג השני הוא מעברים מורכבים- אירועים ושינויים שאינם תלויים בפרט אישית, אך הם משפיעים עליו. מעברים אלה מתרחשים ברמת המאקרו. דוגמא מהקטע: בהודו חל שינוי אידאולוגי: ערך המשפחה ירד ונשים דורשות יותר ויותר שיוויון זכויות. השינוי באידאולוגיה זו ברמת המאקרו משפיע על הפרטים בכך שמגדיל את שיעור הגירושין והיום יותר ויותר זוגות הודיים מתגרשים.

- ניתן להביא דוגמאות אחרות.

תשובה לשאלה 10:

סעיף א'

סיבות לשיעור הגבוה של גירושין (יש להציג שתי סיבות ולהדגים סיבה אחת):

1. הנשים נעשות תלויות פחות בגברים- בעבר לא היה לאישה בהודו סיכוי לשרוד מחוץ למשפחה, אך היום הן פחות תלויות בגברים ואישה שחיה לבד היום בהודו זה כבר דבר מובן מאלין.
2. האינדיבידואליזם בקו עלייה.
3. האהבה הרומנטית דועכת במרוצת השנים וכמוה, גם דועכת התאוה המינית.

4. חיי הנישואין כיום מתוחים יותר מבעבר, משום שהעבודות מחוץ למשק הבית גוזלות זמן ואנרגיות רבות שבעבר הופנו לחיי המשפחה - ד"ר שארמה מציינת שהאנשים בהודו עסוקים יותר בפיתוח הקריירות שלהם ופחות בחיי המשפחה שלהם, דבר הגורם למתחים שמעלים את אחוזי הגירושין.

5. גירושין נעשו מקובלים יותר מבעבר מבחינה חברתית.

6. הגירושין הן צעד קל יותר מבחינה משפטית היום מבעבר.

סעיף ב'

סטייה חברתית היא הפרה של נורמה חברתית. גירושין בחברה ההודית לא נחשבים כסטייה חברתית משום ששיעור הגירושין עלה והגירושין נעשו מקובלים יותר מבעבר בהודו מבחינה חברתית - 55,000 זוגות הודים ממתינים לפסקי דין בתיקי הגירושין ולדעת ד"ר שארמה, שיעור הגירושין בהודו אף הוכפל.

תשובה אחרת: גירושין בחברה ההודית נחשבים לסטייה חברתית באזורים הכפריים משום ששם אחוזי הגירושין נמוכים למדי וכנראה שאינם מקובלים מבחינה חברתית.

קידום מאחלת לכל הנבחנים בבחינת הבגרות בסוציולוגיה בהצלחה!